

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen
Centre for Economic Development, Transport and the Environment

Keski-Karhu Hanna

Vieraskasvit Pohjois-Karjalassa

23.4.2020

Haitallinen vieraslaji EU

- Kaikki vieraslajit eivät ole haitallisia. Haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan vieraslajia, jonka on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta.
-> Vieraslaji ja haitallinen vieraslaji määritellään EU:n vieraslajiasetuksessa.
- Selkeitä haittoja aiheuttavia vierasperäisiä lajeja torjutaan koko EU:n alueella (EU:n vieraslajiasetus voimaan 1.1.2015) -> luettelo haitallisista vieraslajeista voimaan 8/2016 (37 lajia) täydennettiin 2017-> (mm. jättiputket, jättipalsami) -> vieraslajit.fi –portaali (<http://vieraslajit.fi/fi>)
- EU:n vieraslajiasetus edellyttää, että jäsenvaltioissa on käytössä tehokkaita hallintatoimenpiteitä laajalle levinneiden vieraslajien torjumiseksi.

Kansalliset toimenpiteet

- Valtiot voivat määrittää kansallisia vieraslajeja ja näille omia rajoituksiaan.
- Kansallinen vieraslajistrategia (VN 2012)
(http://vieraslajit.fi/sites/default/files/Vieraslajistrategia_web.pdf) -> Kansallisen vieraslajistrategian tavoitteena on, että Suomessa olevien ja Suomeen mahdollisesti saapuvien haitallisten vieraslajien aiheuttama uhka ja haitta on minimoitu.
- Kansallinen vieraslajilaki voimaan 1.1.2016 ja uudistettu valtioneuvoston vieraslajiasetus 1.6.2019
- Kansallinen vieraslajiluettelo
(<http://vieraslajit.fi/lajit/HBE.MG12/list>)
- Kansalliseen luetteloon otettavien vieraslajien haitallisuus on määritelty vieraslajilaissa (11 §)

Kansalliset toimenpiteet

-> Määritelmä on jonkin verran laajempi kuin EU:n vieraslajiasetuksessa.

- Vieraslajilain (11 §:mom1) mukaan kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle.

Yhteinen tavoite

- EU:n luetteloon tai kansalliseen luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia ei saa tuoda Suomeen EU:n ulkopuolelta eikä myöskään toisesta EU-maasta (maahantuonti). Lajia ei saa kasvattaa eikä myydä tai markkinoida. Vieraslajin ympäristöön päästäminen on kielletty.

-> Tavoitteena on estää haitallisten lajien leviäminen EU-alueella ja kansallisilla toimenpiteillä Suomeen ja Suomen sisällä.

Vieraslajien hallintasuunnitelmat

- Kansallisen vieraslajilain mukaan MMM hyväksyy hallintasuunnitelmat torjuntatoimenpiteiden selvittämiseksi ja ohjaamiseksi -> tehty kaksi (MMM 3/2018, 5/2019) ja valmisteilla hallintasuunnitelma myös kansalliseen vieraslajiluetteloon sisältyvistä vieraslajeista (2020).
- Suunnitelmissa lajikohtaisia torjuntatoimia sekä torjuntayhteistyöhön tarvittavia tahoja.
(<http://vieraslajit.fi/fi/node/26>)
- Suunnitelmien avulla ohjataan haitallisten vieraslajien torjunta ensisijaisille torjunta-alueille, joissa lajeja torjutaan kustannustehokkailla torjuntakeinoilla.

Kustannustehokkaat keinot

- *Jättipalsamia* tulee suunnitelman mukaan torjua erityisesti luonnonsuojelualueilla ja niiden lähistöllä sekä erilaisilla rannoilla, kuten rantalehdoissa ja purojen ja jokien varsilla. Leviämistä on pyrittävä estämään erityisesti siellä, missä laji on vielä vähälukuinen. Virtavesien rannoilla torjunta tulee aloittaa yläjuoksulta.
- *Jättiputkien* hävittäminen tulee puolestaan aloittaa asutuksen keskeltä ja virkistysalueilta. Seuraavaksi torjunta tulee suunnata uusille esiintymäpaikoille, joihin ei vielä ole kehittynyt siemenpankkia sekä esiintymiin, joista jättiputki leviää helposti ympäristöönsä. Viimeksi mainittuja alueita ovat esimerkiksi vesistöjen ja teiden varret.

Haitalliset vieraskasvit

- Vieraslajilainsäädäntö 2019 -> uusi hallintasuunnitelma.
- Uudistuneen lainsäädännön mukainen kasvatuskielto koskee 9 haitallista vieraskasvilajia: alaskan- ja komealupiinia, lännenpalsamia, hamppuvillakkoa, japanin-, sahalinin- ja tarhatatarta, kanadanvesiruttoa ja kurtturuusua (siirtymäaika 1.6.2022 asti).
- Torjunta kuuluu maanomistajalle/haltijalle
-> vastaa kohtuullisista toimenpiteistä kiinteistöllä esiintyvän haitallisen vieraslajin hävittämiseksi tai sen leviämisen rajoittamiseksi, jos esiintymästä tai sen leviämisestä voi aiheutua merkittävää vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle -> jättiputket.

Torjunta/keinot

- Koska haitallisen vieraslajin kasvattaminen on kiellettyä, omistajan tai haltijan on hävitettävä haitallinen vieraslajikasvi alueeltaan, myös siis naapurikiinteistöltä tai muualta ympäristöstä levinnyt esiintymä. Jos laji on levinnyt naapurin alueelta, naapurusten on syytä ryhtyä torjuntaan samanaikaisesti ja mielellään jonkinlaisessa yhteistyössä, jotta lajin uudelleen leviäminen saataisiin tehokkaasti estettyä.
- Ammattimaisella toimijalla on velvollisuus estää haitallisten vieraslajien sekä sen siementen ja kasvinosien leviäminen hallinnassaan olevan alueen ulkopuolelle esimerkiksi mullan, maa-aineksen ja muiden kasvien mukana.

Torjunta/keinot

- Kunta vastaa yleisten alueiden omistajana, ettei haitallisten vieraslajikasvien anneta lisääntyä kunnalle kuuluvilla alueilla. Etenkin säännöllisessä hoidossa olevilla kunnan alueilla (kuten puistot, uimarannat) haitallisten esiintymien salliminen on vieraslajilain näkökulmasta perusteltua yleensä rinnastaa lajin kasvattamiseen.
- Kunnan on yleensä tarpeen oman vastuunsa selvittämiseksi kartoittaa haitallisten vieraslajikasvien levinneisyyttä paikallisesti. Samalla kunnan olisi perusteltua kartoittaa sellaiset yksityiset kiinteistöt, joilta laji voi päästä uudelleen leviämään ja joilta se pitäisi hävittää samalla kertaa yhteistyössä kiinteistönomistajien kanssa, jotta torjunnasta saadaan pysyvää hyötyä.

Torjunta/keinot

- Tienpitäjä vastaa tiehen kuuluvien alueiden hoidosta ja kunnossapidosta. Tarvittaessa voidaan joutua tulkitsemaan tapauskohtaisesti, onko haitallisen vieraslajikasvin esiintymä tiehen kuuluvalla alueella perusteltua rinnastaa kasvattamiseen.
- Esimerkiksi kurturuusun ja lupiinin torjuntaa maantiealueilta selvitetään yhdessä Väyläviraston kanssa haitallisten vieraslajien hallintasuunnitelmassa, joka valmistuu keväällä 2020.

Torjunta/keinot

- Valvonta: ELY-keskus valvoo mm. haitallisten vieraslajikasvien kasvatuskiellon noudattamista ja voi antaa määräyksiä ja kieltoja laiminlyöntien oikaisemiseksi, tarvittaessa uhkasakolla tehostettuina -> (määräytyy poistotoimista aiheutuneista kustannuksista).
 - > Lainsäädäntö antaa mahdollisuuden puuttua, mutta käytännössä ei ole ollut tarvetta sakottaa.
- Keskitytty olennaiseen ja tärkeimpään:
 - > Maanomistajan neuvonta, sitten vasta kehotuskirjelmöinti.
 - > Suunnitteilla selvitys kuntien toimista ja resursseista vieraslajien torjunnassa ELY-keskuksen toimialueella.

- Kohteita ei ole pääsääntöisesti lähdetty tarkistamaan maastoon, poikkeuksena taajamien jättiputkiesiintymät (ellei kunta hoida asiaa)
- Luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä kohteita uhkaavat esiintymät:
 - > suojelualueita, uhanalaisten lajien tai elinympäristöjen esiintymiä koskevat tapaukset.
 - > Suojelualueita uhkaaville kohteille on pyritty järjestämään hoitoapua.
 - > Lupiinin torjunta rajoittunut meillä toistaiseksi tienvarsiesiintymiin -> lajistollisesti arvokkaat pientareiden tienvarsikedot (noidanlukot, kirkiruoho, ajuruoho, ketoneilikka).

Torjunta/keinot

- Neuvonta: Vieraslajiriskien hallitsemiseksi tarvitaan ensi sijassa ihmisten omaa ymmärrystä siitä, että haitallisten vieraslajien torjunta on välttämätöntä luonnon monimuotoisuuden ja terveyden ja eräissä tapauksissa omaisuudenkin suojelemiseksi.

-> Tuloksiin pyritään pääsemään ensi sijassa viestinnällä ja neuvonnalla ilman viranomaisten pakkokeinoja. Se on myös tehokkainta ja vaikutuksiltaan kestäväntä.

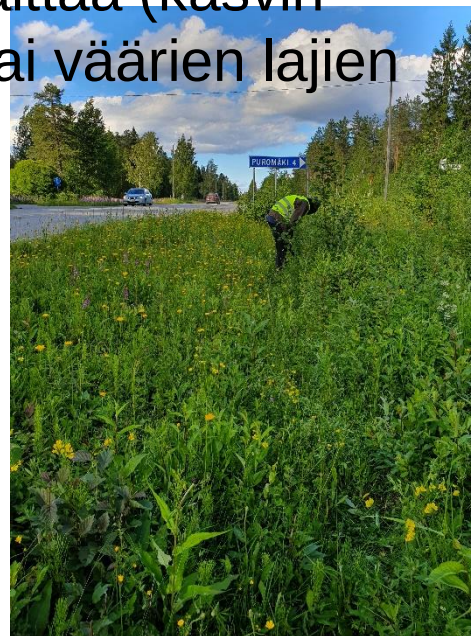
Kansalaisten torjuntatoimet

- Vieraslajitalkoot: Jotkin kunnat opastavat asukkaita ja yhdistyksiä järjestämään sekä osallistumaan vieraslajitalkoisiin.
- Talkoilla torjuttaviksi sopii lähes kaikki muut paisi jättiputki, suuret puuvartiset kasvit sekä vesikasvit. Talkoilla on tähän saakka torjuttu pääasiassa jättipalsamia ja lupiinia lajistollisesti arvokkailla kohteilla.
- Kaikkiin yksityisen henkilön toimenpiteisiin toisen alueella, kun kyse ei ole jokamiehenoikeudesta, tarvitaan alueen omistajan tai haltijan suostumus. Tämä koskee myös yleisiä alueita kuten kunnalle kuuluvia ulkoilualueita, puistoja ja uimarantoja.

Kansalaisten torjuntatoimet

- Siinäkin tapauksessa, että kunta käytännössä hyväksyy haitallisten vieraslajien hävittämisen alueeltaan, tulee miettiä, onko yksittäisistä ja erityisesti yksityishenkilöiden tekemistä hävitystoimista hyötyä vieraslajiriskien hallinnassa vai voiko niistä olla myös haittaa (kasvin lisääntymiskykyisten osien leviäminen tai väärin lajien hävittäminen).

Väyläviraston ohjeet lupiinien torjuntaan teiden varsilla:

- Jos on kiinnostunut järjestämään haitallisten vieraslajikasvien torjuntaa tienvarressa, ota yhteyttä [Liikenteen asiakaspalveluun](#)
 - Teiden varsilla lupiineja saa poimia, sillä kukkien kerääminen kuuluu jokamiehenoikeuksiin, sen sijaan lupiinien tai muiden vieraslajien kitkeminen tai kaivaminen ei kuulu jokamiehenoikeuksiin ja vaatii luvan.
- > Lupaa ei voi saada moottori- ja moottoriliikenneteiden pientareille turvallisuussyistä (Tieturva-koulutus).
- Pientareilla liikuttaessa on aina muistettava turvallisuus: auto on pysäköitävä P-alueelle tai levikkeelle ja ohiajavaa liikennettä varottava. Keltaiset turvaliivit parantavat näkymistäsi. Muista, että pientareella saattaa olla roskia, kuten lasinsirpaleita tai metallinkappaleita.

Hyödyllisiä linkkejä/vinkkejä/tahoja

- Vieraslajit.fi
 - EU-rahoitteisen VieKas Life –hankkeen sivut -> viekas.laji.fi -> jossa myös mobiilisovellus havaintojen ilmoittamiseen (<https://laji.fi/vihko/MHL.53>).
- > Omat havainnot kannattaa ilmoittaa sinne-> menevät suoraan kootusti Luomuksen laji.fi –tietokantaan.
- > Ohjeita useimpien haitallisten vieraslajikasvien torjumiseksi esim. omalta kiinteistöltä on saatavissa Vieraslajiportaalista (<https://www.vieraslajit.fi/>) mm. kunkin lajin lajikortti, sekä <https://www.vieraslajit.fi/fi/ohjeita-ja-oppaita>).

Hyödyllisiä linkkejä/vinkkejä/tahoja

-> Myös VieKas –hankkeella runsaasti ohjeita, neuvontaa ja oppaita ja Marttojen chat-palvelu.

- Allergia- astmaliiton Terve askel luontoon –hanke.
(<https://www.allergia.fi/luontoaskel/>)
- Puutarhajätteen käsittely asianmukaisella tavalla tärkeää! (vieraslajiasioden neuvottelukunnan esitys).

-> Ohjeita kasvijätteen käsittelystä ja jätteen sijoituspaikoista saa oman alueen jätehuoltoyhtiöltä ja kunnan jätehuoltoviranomaiselta.

- Kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset

-> esim. Joensuun kaupunki: ymparistonsuojelu@joensuu.fi